

**Asia: HE 31/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi**

Opintotuen muutoksenhakulautakunta kiittää kutsusta tulla kuulluksi asiassa. Lautakunnan asiantuntijalausunto keskittyy siihen osuuteen hallituksen esitystä ja opetus- ja kulttuuriministeriön virastorakenneuudista, joka koskee lautakuntaa. Lautakunnan yhdistämistä yli hallinnonalojen rajojen sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakuntaan valmistelee parhaillaan sosiaali- ja terveysministeriö, minkä vuoksi tässä hallituksen esityksessä ei ole merkittävästi konkreettisia yksityiskohtia opintotuen muutoksenhakulautakunnan siirtämiseen liittyen. Siten tämä asiantuntijalausunto keskittyy lautakuntien yhdistämiseen yleisellä tasolla, sen tarpeellisuuteen ja vaikutuksiin.

**Hallituksen esitys ja valtionvarainministeriön suositus**

Hallituksen esityksen tavoitteeksi on asetettu selkeyttää ja yhtenäistää opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastorakennetta toiminnallisesti ja taloudellisesti tarkoituksenmukaisemmaksi kokonaisuudeksi siten, että virastoja on helpompi ohjata, ne ovat toiminnallisesti nykyistä selkeämpiä kokonaisuuksia ja niiden toiminta on yhteiskunnallisesti vaikuttavampaa. Virastorakenneuudistuksella tavoitellaan valtiovarainministeriön virastojen kehittämisestä (VN/11537/2021) antaman suosituksen mukaisesti sitä, että uusien virastojen rakentamisessa painottuu tehtävien laadukas, asiakaslähtöinen ja tuloksellinen hoitaminen sekä toiminnalliset ja taloudelliset tarpeet. Uudistuksella tavoitellaan valtion kokonaisedun kasvua.

Edellä mainitussa valtionvarainministeriön suosituksessa todetaan muun muassa, että virastorakenteita järjestettäessä tulee arvioida mahdollisuudet koota tehtäviä ja toimintoja suurempiin yksiköihin. Tarkastelu tulee tehdä hallinnonalan rajat ylittäen. Viraston tulee olla toiminnallisesti ja taloudellisesti mielekäs yksikkö. Hyvin pienten itsenäisten virastojen muodostamista tulee välttää, koska hallinnolliset kustannukset muodostuvat suhteettoman suuriksi substanssitehtäviin nähden. Tehtävä suositellaan organisoitavaksi synergisiä tehtäviä hoitavan toisen viraston yhteyteen.

## **Opintotuen muutoksenhakulautakunta virastona**

Opintotuen muutoksenhakulautakunta on ollut Suomen pienimpiä virastoja (keskimäärin 8 henkilötyövuotta). Tämä on aiheuttanut monenlaisia haasteita sekä viraston toiminnan kannalta että valtiontalouden näkökulmasta. Nykypäivänä jokaisen viraston laadukas, tehokas, avoin ja asiakaslähtöinen toiminta edellyttää monenlaista asiantuntijuutta, jota ei ole mahdollista toteuttaa pienessä organisaatiossa samalla tavoin kuin suuremmassa. Opintotuen muutoksenhakulautakuntaan ei ole ollut mahdollista palkata asiantuntijoita hoitamaan esimerkiksi taloushallintoa tai henkilöstöhallintoa, puhumattakaan pienemmistä asiakokonaisuuksista, vaan koko hallinto ja viraston toiminta ovat olleet puheenjohtajan varassa, toimistosihteerin avustuksella. Toimintaympäristön muutoksiin sekä erilaisiin lainsäädännöllisiin ja käytännön tarpeisiin vastaaminen muodostuu hankalaksi, kun suuremmat uudistukset, kuten tietojärjestelmien, arkistoinnin tai muiden vastaavien asioiden uudistukset ovat kustannuksiltaan hyvinkin suuria suhteessa lautakunnan kokoon ja budjettiin. Merkittävin ongelma opintotuen muutoksenhakulautakunnan kohdalla on ollut asianmukaisen sähköisen asianhallintajärjestelmän puute, jonka ratkaiseminen omana virastonaan olisi hyvin kallis kustannuksiltaan. Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakuntaan yhdistäminen ratkaisee tämän ilman merkittäviä lisäkustannuksia. Samalla kevennetään lisäksi hallinnollisia kustannuksia ja parannetaan toiminnan tehokkuutta ilman, että jouduttaisiin karsimaan toiminnan tuloksellisuudesta, substanssipäätösten laadusta tai henkilöstön työhyvinvoinnista.

## **Johtopäätös**

Edellä mainittu huomioon ottaen opintotuen muutoksenhakulautakunta katsoo, että hallituksen esitys ja opetus- ja kulttuuriministeriön virastorakennemuutos ovat paitsi kannattava, myös tarpeellinen uudistus sekä opintotuen muutoksenhakulautakunnan kannalta että valtiontalouden ja julkisten tehtävien tehokkaan ja järkevän hoitamisen kannalta. Opintotuen muutoksenhakulautakunnan yhdistäminen sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakuntaan varmistaa lautakunnan substanssityön (eli opintotuki- ja koulumatkatukiasioiden muutoksenhaun käsittelyn) tehokkaan ja laadukkaan jatkamisen. Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta tekee käytännössä täysin vastaavaa substanssityötä muiden sosiaalietuuksien kohdalla, ja sen toimintaa sääntelevät samat prosessisäännöt kuin opintotuen muutoksenhakulautakuntaakin. Henkilöstön työ säilyy suurimmalta osin ennallaan, eikä muutoksella ole haitallisia vaikutuksia muutoksenhaun asianosaisille. Päinvastoin, lautakuntien yhdistäminen saattaa selkeyttää ja yksinkertaistaa prosessia myös valittajille, joilta usein puuttuu lainopillinen tietämys ja kokemus muutoksenhaun hoitamiseen. Lisäksi koska kyseessä on vastaavanlainen tuomioistuintyyppinen muutoksenhakuelin kuin opintotuen

muutoksenhakulautakunta, ovat valittajien oikeusturva ja päätösten laadun varmistaminen turvattu myös tulevaisuudessa. Siten lautakuntien yhdistymisestä ei ole nähtävissä ilmeistä haittaa millekään taholle tai edulle, vaan sen sijaan siitä on saatavissa lukuisia hyötyjä suhteessa toiminnan tehokkaaseen järjestämiseen sekä valtiontaloudellisiin näkökohtiin.

Opintotuen muutoksenhakulautakunta

Sanna-Maria Stenvall

[sanna-maria.stenvall@optum.fi](mailto:sanna-maria.stenvall@optum.fi)

0295 333 013